

Το Θεώρημα του Poincare της αέναης επιστροφής Χαμιλτονιανών συστημάτων (recurrence theorem)

Μία από τις πλέον ενδιαφέρουσες εφαρμογές του θεωρήματος Liouville είναι ένα θεώρημα του Poincare που αποδεικνύει ότι κάθε χαμιλτονιανό σύστημα επανέρχεται αενάως σε όλες (σχεδόν) τις επιτρεπτές καταστάσεις του.

Η απόδειξη του Zermelo

Θεωρήστε ένα χρονοανεξάρτητο χαμιλτονιανό σύστημα το οποίο κινείται σε φραγμένη περιοχή του χώρου των φάσεων έτσι ώστε ο χώρος στον οποίο κινείται να έχει πεπερασμένο μέτρο (επιφάνεια ή όγκο στο χώρο των φάσεων). Το θεώρημα του Poincare αποδεικνύει ότι σχεδόν όλα σημεία του χώρου των φάσεων του συστήματος αυτού επαναλαμβάνονται δηλαδή ότι τα σημεία του χώρου των φάσεων που δεν επανέρχονται σε μία οσονδήποτε μικρή περιοχή από το σημείο που βρισκόταν το σύστημα κάποια χρονική στιγμή έχει μηδενικό μέτρο.

Για την απόδειξη θεωρήστε μία περιοχή B_0 στο χώρο των φάσεων πεπερασμένου και μη μηδενικού μέτρου ω_0 και συμβολίστε με B_t την εξέλιξη του χωρίου την χρονική στιγμή t . Ορίζουμε ως $\Gamma_0 = \bigcup_{t \geq 0} B_t$ την ένωση όλων των χωρίων B_t για όλους τους χρόνους $\infty > t \geq 0$ και έστω ότι το χωρίο αυτό έχει μέτρο Ω_0 . Ομοίως ορίζουμε το χωρίο $\Gamma_\tau = \bigcup_{t \geq \tau} B_t$ το οποίο έχει μέτρο Ω_τ . Είναι προφανές ότι $\Gamma_\tau \subseteq \Gamma_0$. Αλλά το Γ_τ είναι και το χωρίο που εξελίσσεται το Γ_0 όταν περάσουν τ χρονικές μονάδες. Από το θεώρημα Liouville έχουμε ότι $\Omega_0 = \Omega_\tau$ και συνεπώς τα μέτρα των Γ_τ και Γ_0 είναι ίσα που σημαίνει ότι επειδή το Γ_τ είναι υποσύνολο του Γ_0 , ότι μόνο σημεία μέτρου 0 ανήκουν στο Γ_0 και δεν ανήκουν στο Γ_τ . Συνεπώς όλα τα σημεία του B_0 (εκτός από σημεία μέτρου 0) ανήκουν στο Γ_τ , και συνεπώς όλα τα σημεία του B_0 εκτός από σημεία μέτρου 0 θα επιστρέφουν στο B_0 .

Ερώτημα: Που στην απόδειξη απαιτείται η υπόθεση ότι το χαμιλτονιανό σύστημα είναι χρονοανεξάρτητο; Μπορείται να δώσετε ένα παράδειγμα σημείων που δεν επιστρέφουν στη περιοχή εκκίνησής τους;